

ЗНАЧИМІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Розглянуто розвиток людського потенціалу як головного фактора економічного зростання і конкурентоспроможності. Досліджено структуру та проведено порівняння Індексу глобальної конкурентоспроможності та Індексу розвитку людського потенціалу. Виявлено значну частку показників розвитку людського потенціалу в індексі глобальної конкурентоспроможності. Підкреслено важливість підвищення показників людського потенціалу, а саме вищої освіти і професійної підготовки, ефективності ринку праці і оснащення новітніми технологіями для забезпечення конкурентоспроможності країни.

Рассмотрено развитие человеческого потенциала как главного фактора экономического роста и конкурентоспособности. Исследована структура и проведено сравнение Индекса глобальной конкурентоспособности и Индекса развития человеческого потенциала. Обнаружена значительная доля показателей развития человеческого потенциала в индексе глобальной конкурентоспособности. Подчёркнута важность повышения показателей человеческого потенциала, а именно образования и профессиональной подготовки, эффективности рынка труда и оснащения новейшими технологиями для обеспечения конкурентоспособности страны.

Human capacity as a main factor of economic growth and competitiveness is observed. The structure and comparability of Global Competitiveness Index and Human Development Index are researched. A great share of human development indicators in Global Competitiveness Index is revealed. The importance of human development indicators increase, especially of education and training, labor market efficiency and new technological equipment for providing of a country's competitiveness is emphasized.

Ключові слова: людський потенціал, конкурентоспроможність, структура, індекси.

Інтенсифікація глобального економічного прогресу висуває на перший план проблеми дослідження, ефективного використання і можливостей управління ресурсами розвитку для сталого розвитку економік на національному і світовому рівнях. Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років ще раз довела нестабільність капіталу як одного з основних засобів економічного зростання. Незважаючи на те, що розвинуті країни, за оцінками Міжнародного валютного фонду, більшою мірою постраждали від наслідків кризи, ніж країни, що розвиваються, першочерговими заходами післякризового відновлення передових економік стали інвестиції у сфери розвитку інфраструктури, охорони здоров'я і освіти населення [1]. Таким чином, провідні країни світу визнали, що на сьогодні саме розвиток людського потенціалу є основним ресурсом сталого економічного зростання і конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі. Людський потенціал постає головним фактором виробництва товарів і послуг в контексті переходу до інформаційного суспільства і розбудови новітньої економіки, заснованої на знаннях.

Виявлення факторів конкурентоздатності економіки знаходилось в центрі уваги провідних вчених-економістів протягом століть. А.Сміт джерелом суспільного прогресу визначив людину, підкреслюючи, що «зростання продуктивності корисної праці залежить передусім від підвищення вміння працівника» [2, с. 89]. Наприкінці ХХ століття науковці Махбуб-уль-Хак і Амартія Сен розробили концепцію людського розвитку ПРООН, основним

принципом якої є твердження, що «справжнім багатством народів є люди» [3, с.1].

Недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок між показниками розвитку людського потенціалу і показниками, що характеризують ступінь економічного зростання країн. У цьому руслі актуальності набуває аналіз двох найбільш уживаних індексів для порівняння ступеня розвитку країн: індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) та розвитку людського потенціалу (ІЛР).

Метою статті є визначення ролі людського потенціалу у формуванні конкурентоспроможності країн світу шляхом дослідження місця показників розвитку людського потенціалу у структурі ІГК. Для досягнення поставленої мети виділені наступні завдання: визначення суті та значення ІГК, обґрунтування людського потенціалу (ЛП) як основного чинника економічного розвитку і конкурентоспроможності країн, дослідження структури ІГК і ІЛР, виявлення показників ЛП у ІГК, виявлення ролі підвищення показників ЛП для зростання конкурентоспроможності країн.

Понад три десятиліття Всесвітній економічний форум розробляє щорічні звіти з конкурентоспроможності країн світу, що досліджують чинники досягнення стабільного економічного росту і довготривалого процвітання національних економік. Звіти надають бізнесменам і урядовцям інструмент виявлення перешкод на шляху підвищення конкурентоспроможності, стимулюють розробку стратегій і заходів щодо подолання даних перешкод [4, с.3]. У 2005 році Всесвітній економічний форумом була розроблена методологія розрахунку ІГК, як універсального засобу оцінки конкурентоспроможності країн. Вона формулюється організацією як «набір інституцій, політик і факторів, які визначають рівень продуктивності країни» [5, с.13-14]. Продуктивність, в свою чергу, відображає рівень прибутку від матеріальних інвестицій, інвестицій у людський капітал і технологічний розвиток, що визначає здатність країни підтримувати високий рівень доходів населення. Конкурентоспроможними економіками є ті, що володіють рушійними факторами збільшення темпів росту продуктивності. У ІГК дані фактори згруповані у 12 складових конкурентоспроможності: державні та приватні інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащення новітніми технологіями, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації [4, с.4].

В той же час за сучасних умов на зміну концепції капіталу прийшла концепція розвитку, що на перший план висуває ефективне використання людського потенціалу. Розвиток людського потенціалу поєднує виробництво товарів і послуг і функціонування економічної системи загалом з розширенням і використанням людських можливостей. Основним показником рівня розвитку

людського потенціалу у країні є індекс людського розвитку (HDI), впроваджений ООН у 1990 році і вдосконалений у 2010 році [6, с.1]. ІЛР є інтегральним показником середніх досягнень країни за трьома головними напрямками: середньою очікуваною тривалістю життя при народженні, рівнем освіти та рівнем життя населення і розраховується за формулою:

$$HDI = \sqrt[3]{LEI \cdot EI \cdot II}, \text{ де}$$

LEI – індекс середньої тривалості життя при народженні;

EI – індекс освіти;

II – індекс валового національного доходу на душу населення [7, с. 218].

ІЛР є більш загальним індексом, ніж ІГК, оскільки враховує лише три узагальнюючі компоненти. ІГК базується на вагових значеннях дванадцяти складових та їх компонентів. Однак, при порівнянні ІГК і ІЛР можна прослідкувати, що п'ять з дванадцяти складових ІГК тісно взаємопов'язані з показниками ІЛР. Четверта складова ІГК – охорона здоров'я і початкова освіта і п'ята складова – вища освіта та професійна підготовка співвідносяться з індексом освіти в структурі ІЛР. Сьома складова ІГК – ефективність ринку праці, стимулюючи найбільш ефективно використання працівників в економіці, визначає зайнятість і рівень доходів населення. Реалізація дев'ятої та дванадцятої складових ІГК – оснащення новітніми технологіями та інноваціями – забезпечується відповідним рівнем розвитку людського потенціалу, передусім його освітніми та інтелектуальними складовими. Всі складові ІГК володіють взаємним зв'язком і посилюють одна одну. Це стосується і елементів, пов'язаних з розвитком людського потенціалу. Наприклад, бізнес не зможе впроваджувати інновації, якщо немає висококваліфікованих науковців і спеціалістів для здійснення співпраці між університетом та бізнесом у дослідницькій діяльності, або якщо доходи даних працівників настільки малі, що їх діяльність передбачає лише боротьбу за виживання і задоволення первинних потреб.

В залежності від ступеня розвинутої складових ІГК країни проходять три стадії економічного розвитку: стадію факторної орієнтованості, стадію орієнтованості на ефективність, стадію орієнтованості на інновації (табл. 1) [5, с.17].

Згідно Звіту з глобальної конкурентоспроможності 2010-2011, Україна знаходиться на перехідному етапі з факторно-орієнтованої стадії до стадії, орієнтованої на ефективність [4, с.334]. Важливим завданням для переходу на дану стадію є підвищення показників людського потенціалу, а саме вищої освіти та професійної підготовки, ефективності ринку праці та оснащення новітніми технологіями, оскільки вони є найбільш вагомими на даному етапі (табл. 1). Таким чином, показники розвитку людського потенціалу безпосередньо забезпечують конкурентоспроможність країн, про що свідчить їх позиціонування у Індексі глобальної конкурентоспроможності.

Вагові частки трьох основних груп складових і показників, що визначають розвиток людського потенціалу на кожній стадії економічного розвитку

Субіндекс	Стадія факторної орієнтованості	Стадія орієнтованості на ефективність	Стадія орієнтованості на інновації	Показники, що визначають розвиток ЛП у субіндексі	Питома вага показників розвитку ЛП у субіндексі
Базові вимоги	60%	40%	20%	Охорона здоров'я	25%
				Початкова освіта	
Підсилювачі ефективності	35%	50%	50%	Вища освіта та професійна підготовка	17%
				Ефективність ринку праці	17%
				Оснащення новітніми технологіями	17%
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	5%	10%	30%	Інновації	50%

Індекс розвитку глобальної конкурентоспроможності дозволяє дослідницьким центрам і державним органам визначати пріоритетні сфери економічного життя країни і всіляко сприяти їх розвитку. Істотним завданням на цьому шляху є підвищення показників людського потенціалу як вагомого фактору конкурентоспроможності. Важливим напрямом подальших досліджень є виявлення можливостей і інструментів ефективного формування людського потенціалу в Україні для посилення її конкурентоспроможності у сучасному глобальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Building a Post-Crisis Global Economy [Електронний ресурс] / J. Lipsky // International Monetary Fund. - New York, 2009 Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/speeches/2009/121009.htm>
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // Антология экономической классики. - М., 1962. - с. 89
3. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. - М., Издательство «Весь Мир», 2010. - 244 с.
4. The Global Competitiveness Report 2010-2011 [Електронний ресурс] / edit. by Pr. Klaus Schwab // World Economic Forum. - Geneva, 2010. - 501 p. Режим доступу: www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf
5. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 / Л. Аббасова, І. Газізуллін, Д. Мусатов, Р. Рубченко. - Фонд «Ефективне Управління». - 2010. - 162 с.
6. Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development United Nations Development Programme. - New York. - 2009 - 217 p.
7. Human Development Report 2010 —20th Anniversary Edition The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development / dir. by Jeni Klugman. - New York. - 2010 - 229 p.